

4. Mitä jää mieleen ruuduiltas, etäkoulutie?

“Syysaamu kirpeä koittaa / yli heräävän kaupungin / ja sen laidassa koski soittaa / tutun sävelen ilmoihin”, virkkoo puhuja V.A. Koskenniemen Koulutie-runossa (1924), joka lienee monelle tuttu Sibeliuksen säveltämänä lauluna. Keväällä 2020 ei kirpakalle aamunkoille yht’äkkiä ehdoin tahdoin altistuttu, kun koulupäivään valmistauduttiin kotien lämmöissä, yli heräävän läppärin, ja kaupungin laidan kosken kohina vaihtui käyttöjärjestelmän käynnistyssäveleen. Haluaisin ajatella, että jo koulumatkan taittamisella on suuri merkitys eheän koulupäivän rakentumisessa. Runon koulumatkalla tuntuu aamun kirpeys ja kosken solina kantautuu korviin, ja juuri tuollaiset aistihavainnot kotiportilta kouluun asti herättelevät hetken päästä oppimaan – ajoipa koululainen sitten metrolla Itä-Helsingistä Kruununhakaan, kuten paras ystäväni, tai meni suksella Lieksan Jamalista Murtovaaralle, kuten edesmennyt mummini. Itse astelen opinahjolleni vaivaiset parisataa metriä, mutta tielleni ehtii osua vanhainkodin moikattavia mummoja, pari pihakadun lehmusta sekä jostain talojen välistä tuulahteleva raikas meri-ilma.

Meidän – Koskenniemen ja minun – romantisoimamme kuvat koulumatkasta mahtavat todellisuudessa olla monelle kaupunkilaiselle silkka arkisen tylsä taival kiireisine koululaukkuunsullomisrituaaleineen, linja-autosta myöhästymisineen ja valtion rautatiet lamauttavine lumipyryineen. Tässä mielessä poikkeusolojen etäpommi tasapäisesti kertarysäyksellä koulumatkat kautta maan: täkin alta tietokoneelle. Silti uskon, että tuo jysäys on meille valtavasti velkaa riistämistään kouluteistä.

“Olen unessa useasti / sinun kaduillas, koulutie”, alkaa Koskenniemen runo. Hiukan vähemmän hohdokkaasti kerrottakoon, että itse olen etäjaksen jäljiltä useasti unessa, jossa yritän turhaan saada oppitunnin Meet-linkkiä toimimaan, tai jossa tietokoneen mikin ollessa auki hyräilen tilanteesta autuaan tietämättömänä suosikkirallejani kesken opetuksen. Kovin

valoisia muistoja ei etäopetusaika tosiaankaan jättänyt pääkoppani perukoille. Muisto etäajan ankeudesta on kalvanut mieltäni sen päättymisestä saakka, mutta ehkä vasta hiljattain ymmärsin tuohon ankeuteen liittyvän hiukan muutakin kuin tietoteknisen sählingin, sosiaalisten kontaktien vajeen ja koulumatkojen olemattomuuden: myös monet esineet ja pinnat, joiden ympäröimänä koulussa olin tottunut opiskelemaan, puuttuivat etäopiskelusta tyystin.

Opintopolkuni on vienyt arvorakennuksesta toiseen pääkaupungin historiallisessa keskustassa, ja siksi arkeani ovat ympäröineet niin uusrenessanssiset ornamentit ja syvän siniset karttapallot Jugoslavioineen ja Rhodesioineen kuin suurten ikäluokkien sivistämistä varten täytetyt linnut ja kansalliskirjailijoiden rintakuvatkin. Tuntuu mieltä ylentävältä tepastella rakennukseen, joka jo pelkästään ylväällä julkisivullaan toivottaa tiedonjanoiset koululaiset tervetulleiksi avarille käytävilleen. Oman huoneen etäkoulutunnelma ei ollut yhtä arvokas, jotain puuttui: ei kipsinen Elias Lönnrot, ei Aleksis Kivi eikä edes täytetty korppi ollut toljottamassa takaraivoani, kun opiskelin. Koetin kyllä ripustaa seinälle pienen, patinoituneen Franz Schubertin muotokuvan koulutyötäni valvomaan, mutta oppimistulokset eivät kohentuneet. Materia tekee koulusta koulun – ja nimenomaan eri materia kuin kodin materia. Kaikissa koulussa ei varmastikaan ole sellaisia historiallisia kerrostumia kuin niissä, joita olen käynyt, ja ehkä hyvä niin – vankkumaton kanssallisedästä sekä vitriinin eloton täyttöfauna saattavat joitakuuta ahdistaa, ja ympäröivä sisustus saattaa myös herättää huonoja koulumuistoja: joillekin opiskelu kotilinnan suojissa on voinut lisätä turvallisuutta. Materia on koulussa sisustettu oppi-instituution ja sen jäsenten tarpeisiin – muodostamaan rivejä, jonoja ja ryhmiä. Nämä muodostelmat luovat suomalaisiin sivistämöihin sellaista yhteisyyttä, joka on tärkeä osa täyttä koulukokemusta.

Sen lisäksi, että kodin kalusteelliset puitteet poikkesivat laitospöytästä, uupui etäpäivistä kouluyhteisön jäsenten läsnäolo. Opiskelijoilla ja opettajilla ei ole koulunkäynnin kannalta ainoastaan sosiaalista merkitystä, vaan myös heidän kehoillaan on oma tehtävänsä kokonaisvaltaisen koulukokemuksen rakentumisessa. Siinä missä etäily tarjosi vain ruudulle rajattuja rintakuvia (näemmä suosin rintakuvia valikoiden: kansalliskirjailijoiden jalat eivät kiinnosta, mutta kouluväki pitäisi saada nähdä kokonaan), toi paluu lähikouluun mukanaan aiemmin itsestäänselvytenä pidetyt opiskelijakunnan ja maikaston ulkoiset habitukset ja kehonkielet. Kehollisuus esitetään osana kokemusta kouluympäristöstä myös

Koulutie-runossa: ”Ja koulun aittaa vastaan / jo vanhan rehtorin nään. / Miten tuttu astunnastaan / ja ryhdistä miehisen pään!” Kehollisuudella on viestinnällinen vaikutuksensa oppimiseen, ja erilaisten ryhtien ja astuntojen kirjo on myös omiaan luomaan otollista tilaa opiskelulle. Osaltaan juuri erilaisten kehojen joukkoon sulautuminen erottaa koulun kodista.

Kehollisuus, koulurakennus ja sen esineet eivät kuitenkaan ole välttämättömiä ehtoja arvokkaan ja merkityksellisen opetuksen toteutumiselle. Äärimmäisiä poikkeusoloja ja miltei kaikesta materiaasta riisuttua opetusta kuvataan Maria Mannerin artikkelissa Al-Holin opettaja (Helsingin Sanomat, 26.9.2021), jossa kerrotaan, kuinka opettaja Ilona Taimela piti Syyrian Al-Holin leirillä asuville suomalaislapsille etäkoulua. Opetus järjestettiin lasten äitien puhelimien kautta Whatsapp-viestitse, sillä tietokoneita ei leirillä ollut käytössä.

Puhelimienkin käyttö oli leiriä vartioivan kurdihallinnon säännöissä kielletty, minkä vuoksi opetus päätettiin järjestää salaa lasten perus- ja ihmisoikeuksiinkin nojaten. Pelkästään tekstiviestitse tapahtuva koulunkäynti leiriolosuhteissa kuulostaa etäkoulukokemuksiini verrattuna todella kaukaiselta. Voiko askeettinen opiskelu teltan uumenissa, vartijoiden pelko takaraivossa, poikia arvokkaita koulumuistoja? Varmasti voi – onhan opetuksessa mukana sosiaalinen vuorovaikutus – vaikka oma hyväosaisuuteni ei riitä samastumiseen ja kysymykseen vastaamiseen.

Onneksi oman etäkoulun elämyksettömyyttä ei tarvitse enää murehtia. Juuri nyt käyn abivuottani ja Al-Holin lapsistakin monet lienevät jo kotiutettuina Suomessa, lähikoulussa hekin. Koskenniemen runon puhuja kertoo kulkeneensa “läpi pienen puistikon”, jonka penkillä “ens runoni tehty on.” Etäkoulumatkoilla sängynpohjalta ruudun äärelle ei runoja juurikaan rustailtu, mutta nyt voisi pihakatuni lehmuksen alla ehkä jokunen säe luonnistuakin. Jokaisella tulisi normaalioloissa olla mahdollisuus fiilistellä koulutiensä kirpeitä aamuja ja rehtorinsa astuntaa – etäkoulu jääköön kriisiajan ratkaisuksi. Toivottavasti saan tulevaisuuden unissani olla useasti myös lähikoulussa – hautahan asti ei olisi montakaan koulumuistoa kannettavana, jos olisin koko opinhistoriani ajan kykkinyt seuraamassa opetusta ruudun takaa.

Lähteet:

Maria Manner, Al-Holin opettaja. Helsingin Sanomat, 26.9.2021.

<https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000008244808.html>, luettu 2.12.2021.